

ETNIKUM (ETNOSZ) ÉS ETNOGENEZIS.

Gondolatok az etnikum kialakulásáról a magyar őstörténet szemszögéből

Somfai Kara Dávid

Az *etnikum* (etnosz) és *etnogenezis* az etnológusok körében igen vitatott – ugyanakkor az egyéb tudományágak művelői által is igen gyakran használt – fogalmak. Az előadás célkitűzése: a magyar őstörténet szempontjából tisztázni, hogy mit is értünk ezen fogalmak alatt.

A nemzetközi orientalisztika – s ennek keretében a magyar keletkutatás is – számos olyan nagyállattartó, lovasnomád társadalmat vizsgált, mely adalékokkal szolgálhat a Kárpát-medencében letelepedő (honfoglaló) magyarság társadalmi viszonyainak jobb megismeréséhez – amennyiben ez elméleti szinten egyáltalán lehetséges. Közép- és Belső-Ázsiában, illetve az egész steppe-régióban általában a 19–20. század vonatkozásában, esetenként azonban a korábbi időszakokban is jól vizsgálhatók olyan jelenségek, amilyenekre a korai magyar történelemre vonatkozó csekély forrásbázisban nem találunk példát. Ilyen többek között egy etnosz külső és a belső elnevezéseinek jellege és viszonya, azok értelmezhetősége („kötelező jelleggel” létezik-e egyáltalán etnonim?); az etnonimek több nép körében, különböző szerveződési szinteken való felbukkanása. Figyelemre méltó, hogy számos modern értelemben vett etnikum igen késői keletkezésű, ráadásul politikai erővonalak mentén – és legkevésbé sem etnikus szempontok figyelembe vételével – jött létre; elnevezésük (mára már *önelnevezésük*) sem hagyományos, hanem gyakran egy szűk elit döntésének az eredménye. Érdekes szem előtt tartanunk az elnevezések változásának a sebességét is. Tanulságos megfigyelni a ma létező etnikumok „múltkeresési” kísérleteit, s azoknak a – a külső szemlélő számára világos – buktatóit is.

Az előadó, a belső-ázsiai népek etnikus történetével és etnikus sajátosságaival foglalkozó keletkutató (turkológus–mongolista) úgy gondolja, hogy nagyon óvatosan kell használnunk a fent említett fogalmakat, ha a magyarok őstörténetével foglalkozunk. Az etnikus összetartozás, az etnicitás olyan kulturális jelenségeket takar, amelyek koronként, társadalmanként és politikai berendezésektől függően folyamatosan változnak, mozgásban vannak. Mivel a honfoglaló magyarság kultúrájáról, társadalmáról és politikai berendezéséről még mindig csak felületes ismereteink vannak, s belső írásos források híján szinte semmit sem tudunk a kor magyar társadalmára jellemző etnikus összetartozás, etnicitás kérdéseiről – ez a ránk maradt csekély mennyiségű információ reményeink szerint az előadáson ismertetett török (elsősorban kazak,

kirgiz és ujjur) steppei népek analógiái és modelljei segítségével talán jobban értelmezhető lesz a jövőben.